

BOBER – KLJUČNA VRSTA VODNIH OKOLIJ

// Martina Vida in Tatjana Gregorc

EVROPSKI BOBER

(*Castor fiber*)

foto: iStock

Veliki oranžni zobje, sploščen rep, čokato telo, prikupen pogled in spretne tačke. Vse to že dolgo navdušuje ljubitelje narave, ki radi zahajajo k rekam in potokom ter opazujejo mojstrovine, ki jih ustvarja ta ekosistemski inženir.

Evropski bober (*Castor fiber*) je naš največji glodavec, tehta lahko tudi do 35 kg. Na koncu čokatega telesa je značilen sploščen in širok luskast rep. Zaradi izjemne gostote dlak (do 28.000 dlak/cm²) je njegov kožuh nepremočljiv. Naseljuje vse vrste celinskih voda, kjer sta mu celo leto na voljo voda in hrana. Najraje se ustali na ne preglobokih, počasi tekočih ali stoječih vodah, najdemo pa ga tudi na mrtvicah, jezerih, gramoznicah, potokih in rekah. Je izključno rastlinojed, v rastni sezoni se prehranjuje z zelišči in vodnimi rastlinami, od pozne jeseni do pomladi pa z lubjem dreves in grmičevja.

IZUMRLA IN SPET NAJDNA VRSTA

Bober je v Sloveniji avtohtona vrsta. Iz zgodovinskih podatkov so znana bobrišča iz okolice Škofje Loke, Novega mesta, Bleda, Ljubljanskega barja, Ptuja in Hodoša, katerega ime izvira prav iz madžarske

besede "hód", ki pomeni bober. Do konca 18. stoletja je bil v Sloveniji iztrebljen zaradi množičnega lova za kožuhi in bobrovino (izloček analne žleze), ob koncu 19. stoletja pa so ga začeli ponovno naseljevati na območjih njegove prvotne razširjenosti. K nam se je ponovno razširil po naravni poti iz Hrvaške, kjer je bil naseljen med letoma 1996 in 1998. Prve bobrove sledi so že leta 1998 opazili na reki Krki, intenzivneje pa se je po letu 2005 začel širiti tudi na Muri, Dravi, Lahinji, Kolpi in Sotli. V zadnjih letih v Sloveniji njegove sledi opazamo na večini vodotokov donavskega povodja, vrsta pa se še vedno širi in osvaja območja historične razširjenosti.

EKOSISTEMSKI INŽENIR

V naravi se živali navadno prilagajajo okoljskim razmeram, bober pa z gradnjo jezov in bobrišč, kopanjem kanalov in brlogov ter podiranjem dreves aktivno spreminja vodna in obvodna okolja in jih prilagaja sebi v prid. Tako ustvarja in vzdržuje mokrišča in s tem ugodne razmere za številne druge vrste. Zato je bober ključna vrsta ekosistemov celinskih voda in ga imenujemo tudi ekosistemski inženir.

Inštitut Lutra želi s projektom LIFE BEAVER – Živeti z bobrom, mokrišči in podnebnimi spremembami, približati vrsto ljudem in predstaviti primere dobrih praks za zmanjšanje konfliktov med bobrom in človekom. Zbirajo tudi podatke o sledovih bobrove navzočnosti. Veseli bodo, če boste svoja terenska opažanja delili z njimi in tako prispevali k uspehu projekta. Svoja opažanja lahko vnesete v aplikacijo BOBROSLED <https://life-beaver.eu/bobrosled/>.

Največji vpliv na okolje ima zagotovo gradnja jezov, s katerimi upočasni vodni tok in zviša nivo vode nad jezovi. Voda se tam razlije in tako nastanejo manjša poplavljen območja oziroma mokrišča. Bobrovi jezovi imajo več pomembnih vlog in opravljajo številne ekosistemske storitve. Delujejo kot spužve, ki v času padavin zadržijo vodo in zmanjšujejo poplavni val po toku navzdol. V času pomanjkanja vode omilijo suše, uravnavajo lokalno mikroklimo, so ponor CO₂ in delujejo kot zatočišče za vodne organizme. Fini delci se za jezom usedajo, zaradi sedimentacije pa se pomembno zmanjša tudi količina nitratov, fosfatov in nekaterih drugih onesnaževal v vodi. S kopanjem kanalov, ki jih zalije voda, bobri izboljšajo povezljivost med vodnimi površinami in ustvarjajo kompleksna omrežja vodnih in kopenskih ekosistemov. S podiranjem dreves ustvarjajo odprte prostore in povečujejo količino odmrle lesne mase.

Naravne motnje in dinamično ravnovesje, ki ga ustvarja in vzdržuje bober, prispevajo k ekološki kompleksnosti habitatov, pomembno pa tudi k blažitvi in prilagajanju na podnebne spremembe.

Bober vpliva na povečanje količine in raznolikosti organizmov, zatočišč in gnezdišč, kar na območja, ki jih oblikuje, privabi tudi številne druge živalske vrste. Več študij je pokazalo, da navzočnost bobra na območju zvišuje vrstno pestrost.

VEČ BOBROV ZA VEČ PTIC?

Bober ustvarja pestra življenjska okolja za številne vrste, od planktonskih organizmov, vodnih nevretenčarjev, rib, dvoživk, plazilcev, žuželk, sesalcev in nenazadnje tudi ptic. Mokrišča so pomemben prehranjevalni habitat za ptice, naseljujejo jih v času prezimovanja, gnezdenja in selitve.

Poplavljen območja, ki jih z gradnjo jezov ustvarja bober, pozitivno vplivajo na število in vrstno pestrost ptic na območju. Gostota ptic je na območjih z bobrom tudi do trikrat večja kot na območjih, kjer bobra ni.

V raziskavah iz tujine so zabeležili več vrst ptic že v prvem letu po izgradnji bobrovih jezov, številka pa se je ustalila v naslednjih 3–4 letih. Poplavljen območja, ki jih z graditvijo jezov ustvarja bober, pozitivno vplivajo na število in vrstno pestrost ptic na območju. Gostota ptic je na območjih z bobrom tudi do trikrat večja kot na območjih, kjer bobra ni. Najbolj očiten porast pripisujemo povečani količini hrane v okolju. Poznan je njegov pozitiven vpliv na številčnost kreheljca (*Anas crecca*), mlakarice (*Anas platyrhynchos*) in zvonca (*Bucephala clangula*).

Bobri ustvarjajo in vzdržujejo mokrišča.
foto: **Tatjana Gregorc**

POMEMBEN, A SPREGLEDAN

Bober jezove gradi zato, da si zagotovi zadostno količino vode in ohranja stalen nivo vode.

foto: **Martina Vida**

Bobrova pomembna vloga v naravi je večinoma spregledana. Označen je kot »škodljivec« in nadloga, marsikdo je prepričan, da bobri v naše vode ne sodijo. Slaba dva milijona let je krojil

in aktivno oblikoval pokrajino, njegove sledi najdemo na številnih arheoloških najdiščih. Z vodami je upravljaval veliko prej in veliko bolje kot mi. Med tem, ko vrste na naših tleh ni bilo, se je naravno okolje zelo spremenilo, bober pa je izginil iz zavesti ljudi. Pozabili smo, kako sobivati s to vrsto, veliko bolj kot izguba naravnega habitata pa bobru povzroča težave izguba »družbenega« habitata. Poudariti je treba, da nezaželene posledice bobrovih dejavnosti (lokalne poplave, hranjenje na poljščinah, podiranje dreves v urbanih območjih) lahko nadzorujemo in se jim v večji meri lahko tudi izognemo z relativno cenovno ugodnimi in enostavnimi ukrepi. Na to kažejo tudi številni primeri dobrih praks, ki so v tujini že dobro uveljavljene. Pomembno je, da ga sprejmemo kot zaveznike pri upravljanju z vodami. Povrhu vsega pa vse storitve opravi zastoj!

VIRI

- JANISZEWSKI, P., HANZAL, V. & MISIUKIEWICZ, W. (2014): The Eurasian beaver (*Castor fiber*) as a keystone species – a literature review. – *Baltic forestry*, 20 (2), 277-286.
- KRYŠTUFEK, B., HUDOKLIN, A. & PAVLIN, D. (2006): Bober (*Castor fiber*) v Sloveniji. – *Scopolia* 59: 1-41.
- ROSELL, F. & CAMPBELL-PALMER, R. (2022): Beavers: Ecology, Behaviour, Conservation, and Management. Oxford University Press.

NAMENITEV DELA DOHODNINE ZA DONACIJO DRUŠTVU

Hvala vsem, ki ste že v preteklih letih namenili do 1 % svoje dohodnine našemu društvu. S tem ste pripomogli k ohranjanju ptic in njihovih življenjskih okolij in posledično k povečanju blaginje za celotno družbo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. Po pošti Finančnemu uradu:

Izpolnite in natisnite obrazec ter ga pošljite na naslov Finančni urad Ljubljana, Davčna ulica 1, 1000 Ljubljana ali na vam najbližji finančni urad.

Povezava do obrazca

Povezava do navodil za izpolnjevanje obrazca

2. Prek portala e-Davki:

Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: **Vpogledi** → **Podatki o zavezancu** → **Namenitev dela dohodnine**. V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: **Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije**. V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: **68956029**. V razdelek 'Odstotek' vpišete **poljubno vrednost do 1**. Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo.

Če portala e-Davki še ne uporabljate, vam sporočamo, da je po novem prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo več ne potrebujete veljavnega certifikata, saj je **registracija na portalu e-Davki možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami**. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega izmed informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepisete ID številko. Če informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem izmed korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

Vzelo vam bo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

3. Ustno na zapisnik pri finančnem organu

Če ste nam že v prejšnjih letih namenili del dohodnine, vaša namenitev ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.